

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA SESLENME SÖZLERİ*

Merve DEMİRBAŞ**

Geliş Tarihi: Eylül, 2017

Kabul Tarihi: Aralık, 2017

Öz

Bu çalışmada seslenme sözcüklerinin Türkiye Türkçesi ağızlarındaki durumu üzerinde durulmuştur. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm *seslenme sözcükleri için kullanılan terimler, seslenme sözcüklerinin aldığı ekler, seslenme sözcüklerinin söz varlığı, sözcük türü bakımından seslenme sözcükleri, cümle ögesi olarak seslenme sözcükleri, seslenme sözcüklerinin kullanım alanları* vd. oluşturmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümü ise bulgular bölümüdür. Türkiye Türkçesinin dört ana ağız bölgesinin her birinden o ağız bölgesinin özelliklerini belirgin şekilde yansıtan araştırmalar taranarak seslenme sözcükleri çıkartılmıştır. Bu bulgulardan hareketle de seslenme sözcüklerini oluşturan yapılar için bir tasnif denemesi yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Seslenme, Seslenme Sözcükleri, Hitap, Türkiye Türkçesi Ağızlarında Seslenme.

ADRESSING WORDS IN TURKEY DIALECTS

Abstract

This study focus on the situation of addressing words in Turkey dialects. The study formed as two parts. The first part of study is formed from terms for addressing words, morphem staken by *addressing words, vocabulary of addressing words, addressing words in regard to part of speech, addressing words as sentence element, usagearea of adresing words* andect. These condpart is findings. Adresseng words were detected by scanning studies that represent the features of dialect are clearly from each of four main dialects in Turkey Turkish. A classification trial for structures that addressing words was made with reference to the findings.

Keywords: Addressing, addressing words, addressing in Turkey Turkish dialects

1. Giriş

İletişim, geçmişten bugüne hayatımızın olmazsa olmazını oluşturmaktadır. İnsanlar gerek kendi aralarında gerekse diğer canlılarla bir arada yaşayabilmek için iletişime geçmek zorundadır. İletişim hem sözlü hem de yazılı gerçekleşebilmektedir. Bunun yanı sıra jest ve mimikler de iletişimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Etkili bir iletişimin olabilmesi için alıcının iletişim ortamına çekilmesi gerekmektedir. Bu çekim çoğunlukla *seslenme sözcükleri*

* Bu makale, Prof. Dr. Erdoğan Boz'un danışmanlığında yapılan *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Seslenme Sözcükleri* adlı yüksek lisans tezinden çıkartılmıştır.

** Doktora Öğrencisi; Eskişehir Osmangazi Üni., Sosyal Bilimler Enstitüsü, merveberber0816@gmail.com.

olarak adlandırılan sözlerle gerçekleştirilir. *Seslenme sözlerinin* birçok işlevi olsa da temel işlevi alıcıyı iletişim ortamına çekmektir.

Kişileri, grupları, canlı ve cansız varlıkları çağırmak, uyarmak, iletişim ortamına çekmek amacıyla kullanılan sözlere *sesleme sözleri* denir. Seslenme sözleri yediden yetmişe yaş, statü, zekâ ve eğitim farkı gözetmeksizin herkesin her an kullandığı sözlerdir. Bu açıdan önemli bir yere sahiptir. Dilimizde bu kadar geniş bir alan kaplayan seslenme sözlerinin ne olduğu, hangi ekleri aldığı, sözcük türü bakımından hangi kategoride değerlendirilmesi gerektiği, cümle ögesi olarak hangi konumda bulunduğu dair sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır.

Seslenme sözleri ile ilgili olarak pek çok tanım yapılmaktadır. Tanımlardaki çeşitliliğin yanı sıra *seslenme sözü* kavramına eş değer olduğu söylenen pek çok da kavram bulunmaktadır. *Hitaplar, kalıp sözler, ünlemler* bunlardan yalnızca birkaçıdır. Bu sözcükler yakın anlamlar içerse de sözcüklerin birbirinin yerine kullanılması tartışmalı bir konudur. Bu yazıda yalnızca *seslenme sözleri* üzerinde durulacak ve diğer kavramlara temas edilmeyecektir.¹

Yöntem

Çalışmada öncelikle seslenme sözlerine ilişkin alan yazını taranarak teorik alt yapı oluşturulmuştur. Uygulama için Türkiye Türkçesinin dört ana ağız bölgesinin özelliklerini yansıtacak şekilde farklı ağızların ele alındığı on bir çalışma taranarak seslenme sözlerine ilişkin veriler toplanmıştır. Toplanan verilerden aynı eserde birden fazla karşılaşılan seslenme sözleri için yalnızca bir örnek alınmış, birden fazla eserde karşılaşılan aynı örneklerde ise yalnızca bir ağızdan örnek alınmış ve diğer ağızlarda yer alan örneklere yer verilmemiştir. Bu çalışmada ise elde edilen verilerden konuyu yansıtacak şekilde üçer örnek verilmiştir. Bu tutum örneklerin çok fazla oluşundan kaynaklanmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular, seslenme sözlerinin oluşturduğu yapılar dikkate alınarak tasnif edilmiştir.

1.1. Seslenme Nedir?

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte (GTS) *seslenme* terimi “1. Seslenmek işi, 2. Sözü birine veya birilerine yöneltme, hitap.”² şeklinde tanımlanmaktadır. Görüldüğü gibi seslenmede sözün birine yöneltmesi durumu vardır. Bu durumda seslenmenin gerçekleşebilmesi için en az iki kişiye ihtiyaç duyulmaktadır: Seslenen ve kendisine seslenen. Seslenen varlık insan olabileceği gibi insan dışındaki bir varlık da olabilmektedir. Ayrıca bu

¹Diğer kavramlar için bk. Demirbaş Merve, 2017, *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Seslenme Sözleri*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

²<http://www.tdk.gov.tr> (02.05.2016)

tanımda *seslenme* sözcüğü ile *hitap* sözcüğüne eş değer verildiği de görülmektedir. Alyılmaz (1999) seslenme sözlerini şu şekilde tanımlamaktadır.

Verici ile alıcı / hatip ile muhatap arasında iletişimin sağlanabilmesi için bir duruma (situation) ihtiyaç vardır. Seslenmeler (hitaplar) / seslenme grupları (hitap grupları), söz konusu iletişimin gerçekleşmesinde uyarıcı / uyarıcı / dikkat çekici görevini üstlenirler. Yani verici, alıcıya mesajı sözlü veya yazılı olarak iletirken önce ona seslenir / hitap eder ve onu bu seslenmeler vasıtasıyla iletişim ortamına çekerek mesajını iletir / bilgiyi aktarır (534-540).

İletişimin olabilmesi için bir uyarıcının (seslenen) olması gerekmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi seslenme sözleri bir bilginin aktarılmasını istenildiği, dikkatin bir noktaya çekilmek istenildiği durumlarda kullanılır. İletişim ortamına seslenme sözü yoluyla dikkati çekilen alıcıya verilmek istenen mesaj iletilir.

İnsanlar dili kullanırken pek çok farklı amaç veya sebeple ve farklı şekillerde birilerine ya da bir şeylere seslenirler. Bu seslenmeler; çağırma, uyarma, dikkat çekme, harekete geçirme, samimiyet / resmiyet gösterme, statü gösterme, onurlandırma, iletişimi kontrol etme, iletişimde olduğunu gösterme, çeşitli duyguları yansıtmaya (heyecan, sevinç, sevgi, saygı, nefret, korku, üzüntü, kızgınlık vb. gösterme), hakaret etme, küçük düşürme / aşağılama, alay etme, sitem etme, yardım isteme, azarlama, dua etme / yalvarma, tehdit etme vb. çeşitli amaç ya da sebeplerle içinde bulunulan kültür, cinsiyet, yaş, yakınlık / samimiyet, seslenen ve seslenilenin türü gibi değişkenlere bağlı olarak farklı şekillerde gerçekleşir. Bu şekilde birilerine ya da bir şeylere, onların bir takım özelliklerine göre yöneltilerek söylenen veya yazılan sözler, seslenme sözleridir (Doğru, 2015).

Kısacası; *seslenme sözleri* verici ile alıcı diğer bir deyişle hatip ile muhatap arasında iletişimin gerçekleşebilmesi için çağırma, statü gösterme, yardım isteme gibi çeşitli amaçlarla kullanılan ve uyarıcı bir görev üstlenen sözlerdir.

1.2. Ses Değeri (Bilgisi) Bakımından Seslenme Sözleri

Seslenme sözlerinde ses değerinde herhangi bir sınırlama yoktur. Seslenme sözü tek bir sestem oluşabileceği gibi (“a” gibi) birden fazla sestem de (“hey” gibi) oluşabilmektedir. Bazen seslenme aynı sesin uzatılmasıyla da (“şşşş” gibi) gerçekleşebilmektedir. Bu noktada seslenmenin iki boyutuna dikkat çekmek gerekir: Söz ve yazı boyutu. Sözlü iletişimde seslenme; vurgu ve tonlamayla anlaşılabilir. Bu nedenle dilde ekonomi yasasından yola çıkarak kullanıcılar ses değeri tek olan seslenmeleri daha fazla tercih etmektedir. Yazıda bu kullanım hitap şeklindedir ve virgül ve ünlem gibi noktalama işaretleriyle belirtilir.

Ünlemler anlatım güçlüklerini karşıladıkları kelimelerin ses yapılarından aldıkları için dilin öteki kelimelerinden farklı olarak vurgu ve ton bakımından niteliklerine uygun bir özellik taşırlar. Söz içinde, belirtilmek istenen duygu ve heyecanları daha etkili duruma getirirler. Ünlemlerin

vurgusu öteki kelimelerin vurgusundan daha güçlüdür. Vurguya paralel olarak önce yükselen, sonra da alçalıp kesilen bir ton da söz konusudur. Bu durum yer yer ünleme söyleyişte bir uzunluk özelliği de katar. *oof be, eyvaah, hayhaay* (Korkmaz, 2009: 1144).

1.3. Sözcük Türü Bakımından Seslenme Sözlere

Türkçede kaç tane sözcük türü olduğu tartışmalı bir konudur. Bazı araştırmacılar ünlemleri ayrı bir sözcük türü olarak ele alırken bazıları da ünlemleri edatların içerisinde ele almaktadır. Seslenme sözleri ise ya edatların alt başlıklarından biri olarak sıralanır ya da ünlemler içerisinde yer alır. Ünlemleri edatların içine alarak seslenme sözlerini de bu kategoride gösteren araştırmacılar da mevcuttur.

Muharrem Ergin (1972), Necmettin Hacıeminoğlu (1984), H. İbrahim Delice, (2008), Günay Karaağaç (2009) gibi araştırmacılar seslenme sözlerini edatların içerisinde ünlem başlığı adı altında ele alırken; Tahir Nejat Gencan (1979), Zeynep Korkmaz (2003), Leyla Karahan (2004), Saadettin Özçelik (2005), Bilal Aktan (2009), Mehmet Özmen (2013) gibi araştırmacılar ise ünlemleri ayrı bir sözcük türü olarak ele alır ve seslenme sözlerini bu gruba dâhil eder. Ünlemler hem anlamlı hem de görevli kelimelerdir. Dolayısıyla ünlemlerin pek çok görevi bulunmaktadır. Çağırma, seslenme, sorma, onaylama, cevap verme, bir duyguyu, düşünceyi vurgulu bir şekilde ifade etme, heyecan-korku gösterme, bunlardan bazılarıdır. Seslenme sözleri daha çok ünlemlerin içerisinde değerlendirilmektedir. Doğrudan seslenme bildiren ünlemler olduğu gibi seslenme sözlerinin önüne gelerek seslenme ifadesini kuvvetlendiren ünlemler de vardır.

Hey!, hop!, hişt! seslenme bildiren ünlemlerdendir. Bu gibi ünlemlere seslenme ünlemleri de denmektedir. Bu seslenme ünlemleri seslenme sözlerinin yanına gelerek kuvvetlendirme yapmaktadır. *Hey Arkadaş!, Hop Birader!* örneklerinde olduğu gibi. Burada *birader* ve *arkadaş* ifadeleri seslenme sözü olarak kullanılırken *hey* ve *hop* sözleri anlamı, duyguyu kuvvetlendirici bir görev üstlenmektedir.

Edatlar ise tek başına sözlük anlamı olmayan, başka kelimelerle birlikte anlam kazanan daha çok dil bilimsel görevli olan kelimelerdir. Karaağaç (2009: 43), ünlemleri çekim edatları ve ünlem edatları olmak üzere iki gruba ayırmaktadır. Karaağaç'a göre ünlemler belirli bir duyguyu seslenme yoluyla anlatabilmektedir. Duyguları anlatmanın pek çok yolu olmaktadır. Bunlardan bir tanesi seslenme yoluyla. Kişi karşısındakine duyguyu, sevgiyi, öfkeyi, pişmanlığı, neşeyi seslenme esnasında gösterebilmektedir. *Canım kızım* ifadesi şefkat bildirirken, *hadisene* ifadesi telaşlı bir bekleyişi gösterebilmektedir. Burada yalnızca bir görev olmaktan ziyade bir duyguyu, düşünceyi dışa vurma durumu da söz konusudur. Seslenme gerçekleştirilirken de öfke, sevinç, telaş gibi duygular seslenme sözleriyle birlikte ancak daha

çok bu sözlerin vurgu ve tonlamasıyla gerçekleşmektedir. Tek düze bir ses tonuyla gerçekleştirilen seslenmede duygular gizli kalırken amaç yalnızca seslenme olur. Sözlü iletişimde vurgu ve tonlamayla gerçekleştirilen duyguların dışı vurumu yazılı iletişimde noktalama işaretleriyle verilmeye çalışılmaktadır.

Sonuç olarak; seslenme sözlerinin edatlar ya da ünlemler içerisinde yer alması yaygın bir görüştür. Ünlemleri edatların içerisinde bir tür olarak gösterenler de ünlemlerin ayrı bir tür olması gerektiğini söyleyenler de vardır. Ancak çalışmalar gösteriyor ki seslenme sözleri yalnızca edat veya ünlem kategorisinde gösterilemez. Adlar, eylemler, sıfatlar, zamirler de seslenme sözü olarak kullanılabilir. Bilindiği gibi sözcükler tek anlamlı ya da tek işlevli değildir. Burada bir sözcüğe yüklenen birden fazla görev göze çarpmaktadır. Yani sıfat olan bir sözcük aynı zamanda ünlem göreviyle kullanılıp seslenme bildirebilmektedir.

1.4. Cümle Ögesi Olarak Seslenme Sözlere

Cümlenin olmazsa olmaz ögesi yüklemdir. Diğer ögeler, yükleme hizmet etmek, ona anlamsal katkıda bulunarak cümlede sunulmak istenen bilgiyi netleştirmek için görev alırlar. Yüklem diğer unsurları üzerine yükleyen yani alabilen ögedir. Bu ögeler arasında başta işi yapan diye nitelendirilen özne gelmektedir. Ardından yüklemde yapılan eylemden etkilenen, cümleyi zaman, yer, belirtme gibi özelliklerle tamamlayan diğer ögeler gelmektedir. Bu ögeler nesne, yer tamlayıcısı, zarf tamlayıcısı gibi ögelerdir. Bütün bunların yanı sıra cümlede yer alan ancak yükleme sorulan hiçbir soruya yanıt vermeyen bir öge de mevcuttur. Bu öge kimi araştırmacıların cümle dışı unsur, cümle dışı öge kimi araştırmacıların ise yüklem dışı öge olarak adlandırdığı ögedir. Bu ögede daha çok ünlemler, seslenme sözleri, edatlar, ara sözler ve bazı bağlaçların bulunduğu söylenmektedir. Seslenme sözlerine cümle dışı veya yüklem dışı unsur olduğunu söyleyen araştırmacıların yanı sıra seslenme bildiren sözler için cümlede kullanılışlarına göre seslenme özne Özmen (2013), seslenmeli tümleç Üstünova (2010) terimlerini kullanan araştırmacılar da bulunmaktadır.

Ünlemler, hitaplar, bağlama öbekleri, ara sözler, açıklayıcı ifadeler, seslenme sözleri vd. daha çok cümle dışı öge, cümle dışı unsur veya yüklem dışı unsur gibi terimlerle ifade edilmektedir. Terimlerde farklılıklar olsa da kullanım alanları aynıdır. Burada dikkat edilmesi gereken husus ise sözü edilen öbeklerin cümle dışı öge olabilmesinin yanı sıra cümlede özne, yüklem gibi ögeler de olabilmesidir. Konuya değinen Özmen (2013: 33) özne görevinde kullanılan seslenme sözü için “seslenmeli özne” terimini kullanmaktadır.

Hitap özelliği taşıyan teklik ve çokluk ikinci ve üçüncü kişi durumundaki özneler, seslenmeli öznedir. Bu tür seslenmeli özneler, diğer kiplerde de olmakla birlikte, en çok, teklik ve çokluk ikinci ve üçüncü kişi emir-istek

kipinde görülmektedir. Öznesi seslenmeli özne olan cümlelerde, hitap eden kişi veya kimse, özneyi kuvvetlendirmek için sen veya siz zamirini de kullanabilmekte, birbirini kuvvetlendiren iki özne peş peşe gelebilmektedir. Açıklayıcı veya koşuntu olarak adlandırılan bu tür ifadeler, ünleme, seslenme biçiminde olmayıp sadece açıklamaya yönelik de olabilmektedir. Özneye gerektiğinde yüksek seste hitap edilebileceğine göre, seslenmeli özneler bağımsız tümleçleri, birbirine karıştırmamak gerekir. Eğer seslenmeli özneler ile bağımsız tümleç olarak değerlendirilirse, emrin ikinci kişilerdeki seslenmelerin tümünde, seslenilen hitap edilen kişinin bağımsız tümle., öznenin de “sen” veya “o” olması gibi bir zorunluluk oraya çıkmaktadır (Özmen, 2013: 33).

Seslenmeli özne olarak adlandırılan ögede seslenme sözü olarak nitelendirilen söz aynı zamanda cümlenin bir ögesidir.

“Gençler, Cumhuriyeti korumalısınız” (Dinar, 2014: 75) cümlesinde korumak eylemini gerçekleştirecek olan yani cümlede belirtilen eylemi yapan “Gençler” özne görevindedir. Özne aynı zamanda seslenme sözü olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla seslenmeli özne olarak tanımlanabilir. Aynı konuya temas eden Hatipoğlu ise Dinar’ın seslenme sözü olarak adlandırdığı sözleri “seslenmeli tümleç” olarak adlandırmaktadır. Ardından “*Muallimler, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz’dir.*” örneklerini vermektedir.

Özne olarak kullanılabilen seslenme sözü yüklem olarak da kullanılabilir. Konuya değinen Dizdaroğlu *dur!, kalk!, dinle!* gibi sözlerin seslenme sözü olarak kullanıldığını ve çekime girdikleri için yüklem olduklarını söyler.

Sonuç olarak; seslenme sözleri cümlede cümle dışı öge, cümle dışı unsur, yüklem dışı öge, seslenmeli özne, seslenmeli tümleç gibi adlarla anılmaktadır. Bu adlandırmalar içinde en yaygın olanı cümle dışı ögedir. Ancak seslenme sözleri cümlede yalnızca cümle dışı öge olarak değil aynı zamanda özne ve yüklem gibi ögeler olarak da görülmektedir.

1.5. Seslenme Sözlerinin Aldığı Ekler

Seslenme sözleri ünlemlerden oluşabileceği gibi adlardan, eylemlerden de oluşabilmektedir. Yapım eki veya çekim eki almış olan ad veya eylemler cümlede seslenme sözü olarak kullanılmaktadır. Seslenme sözü olarak kullanılan sözcüklere gelen eklerin başında +{cIk} eki gelmektedir. Küçültme eki olarak adlandırılan bu ek daha çok sevgi bildirmek için seslenme sözüyle birlikte kullanılmakta ve daha çok 1. tekil kişi iyelik eki almaktadır. “Ayşeciğim, yavrucuğum, biriciğim, miniciğim, anneciğim, babacığim, teyzeciğim, halacığim vb.” örneklerinde olduğu gibi.

+{sı} iyelik eki de seslenme sözü yapan ekler arasında sayılabilir. Burada seslenen kişinin seslenilenin seslenene nasıl seslenmesi gerekiyorsa seslenen +{sı}ekiyle birlikte bu unvanı kullanır ve seslenme bu şekilde gerçekleşir. Ve ek daha çok +{nIn} ilgi ekiyle birlikte kullanılır. “Teyzesi, orada ne yapıyorsun bakalım? Ablasının, annelere söyle de akşam bize gelin., Dayısının, o bardağı al da gel.” örneklerinde olduğu gibi. Burada daha çok akrabalık adlarının kullanılması dikkat çekmektedir.

+{Iık} eki de seslenme oluşturan ekler arasında sayılabilmektedir. “Analık, babalık, ufaklık vb.” örneklerinde olduğu gibi.

Yukarıda bahsi geçen ekler daha çok adların aldıkları yapım ve çekim ekleridir. Elbette ki bu ekler doğrudan seslenme yapan ekler değildir. Ancak seslenmenin gerçekleştiği durumlarda sık olarak kullanılan ve seslenme sözlerinin oluşmasına katkıda bulunan, onlara bazı işlevler veya anlamlar yükleyen eklerdir. Bazı araştırmacılar bu eklerin yanı sıra seslenme kategorisi adı verilen bir kategoriden bahsetmektedir. Seslenme hali adı verilen bir hal ekinden söz edilmektedir. Bu hâl kimi zaman ekli (işaretli) kimi zaman ise eksiz (işaretsiz) görülebilmektedir.

Seslenmeler / seslenme grupları vericinin ve alıcının durumlarına, birbirleriyle olan münasebetlerine ve mesajın niteliğine uygun olarak seslenme ünlemleriyle birlikte kullanılırlar. Seslenmeleri / seslenme gruplarını kuvvetlendirmek, pekiştirmek ve vurgulamak amacıyla kimi zaman işaretli, kimi zaman işaretsiz (Ø) olarak kullanılan ünlemler, gerçekte görevli dil öğeleri olmalarına rağmen seslenmelerle / seslenme gruplarıyla adeta belirtilen / tamlayan tamlanan ilişkisi kurarlar (Alyılmaz. 1999: 534-540).

Araştırmacıların bir kısmı adlara gelen hâl eklerinden bir tanesinin de seslenme (vocative) olduğu söylemektedir. Bu kullanım Türkiye Türkçesinde çok yaygın olmamakla birlikte varlığına ilişkin tartışmalar devam etmektedir. Alyılmaz (2015: 31-50) ise konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde bildirmiştir.

Türkçede hâl kategorileri ile tümleçler arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Ancak araştırmacıların çok azı (Efrasiyap Gemalmaz, Cengiz Alyılmaz, Hacı Ömer Karpuz, Muhsine Börekçi, Kerime Üstünova, Muharrem Daşdemir, Osman Mert, Funda Kara... vd.) çalışmalarında hem sesleme hâli kategorisine hem de seslenmelere / hitaplara yer vermişlerdir. Seslenme hâli kategorisini ifade eden görevli öğeler (ekler, ek+edatlar, edatlar) genelde işaretsiz (/ +ø /) olarak kullanıldıkları için seslenme hâli kategorisi yok sayılmış (Karaağaç, 2009: 153) ve konuyla ilgili kaynakların büyük bölümünde de yeterince yer verilmemiştir. Seslenmelerin kolay öğrenilebilmesi için dil bilgisi ve cümle bilgisi ile ilgili kitaplarda “cümle” bahsine geçmeden önce “hâl kategorisi” içinde “seslenme (vocative) hâl kategorisi” anlatılmalıdır.

Seslenme sözüne özgü bir hâl ekinin (vokatif) bulunması önemli bir husustur. Adların yanı sıra eylemler de seslenme sözü olarak kullanılabilir. Eylemler seslenme sözü olarak kullanıldığında daha çok 2. tekil kişi istek-emir kipiyle çekimlendiği görülmektedir. “Buraya bak, dinle, konuş vb.” örnekleri eylemlerin seslenme sözü olarak kullanılması durumuna örnek olarak verilebilir.

Sonuç olarak; yapım ve çekim eki eki alan adlar ve eylemler cümlede seslenme sözü olarak kullanılabilir. Adların ve eylemlerin seslenme sözü olarak kullanıldığında yaygın olarak aldıkları ekler bulunmaktadır. {çk}, +{II} ve +{sI} bunlardan bazılarıdır. Bu eklerin yanı sıra seslenme sözlerine özgü bir seslenme hâli kategorisi (vokatif) de kabul edilmektedir.

1.6. Seslenme Sözlerinin Oluşumunda Söz Öbekleri

Seslenme sözleri tek bir harften, tek bir heceden, tek bir sözcükten oluşabileceği gibi söz öbeklerinden de oluşabilmektedir. Konuya ilişkin pek çok araştırmacı tasnif yapmıştır. Ergin (1972: 330-356), Hacıeminoğlu (1984: 284-286), Korkmaz (2003: 174-179), Karahan (2004: 70-71), Özçelik-Erten (2005: 190), Delice (2007: 22-23), konuyla ilgili tasnifi bulunan araştırmacılardan bazılarıdır. Burada bu tasniflerden yalnızca birine yer verilmiştir.

Ünlemler ile seslenme sözleri arasında kuvvetli bir bağ vardır. Ünlemler seslenme sözü olarak kullanılabilir veya seslenme sözleriyle birlikte kullanılıp kuvvetlendirme işlevi kazanabilmektedir. Alyılmaz’a (1999: 534-540) göre ünlemler ve seslenmeler arasındaki ilişki yazılı ve sözlü dile aşağıdaki yapılarda aktarılmaktadır.

1. ünlem / ünlem grubu + seslenme / seslenme grubu

Ey Türk Gençliği

Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen. Türk istiklalini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

2. ünlem / ünlem grubu + seslenme / seslenme grubu + seslenme eki / seslenme edatı

A + kardeş+im!

A kardeşim, yaptığın doğru mu senin?

3. ünlem / ünlem grubu + ø

hişt + ø

Hişt, beni oraya getirme!

4. ø + seslenme / seslenme grubu + ø

ø + dostlar + ø: ey Dostlar!

Dostlar mahrem dip ilgeraz ifşa kılmangız

Ali Şir Nevayi

5. ø + seslenme / seslenme grubu + seslenme eki / edatı

ø + Allah + im: ey Allah'ım!

Allahım neydi, günahım!

(Alyılmaz, 1999: 534-540)

1.7. Seslenme Sözlerinde Noktalama İşaretleri ve Vurgu

Seslenme sözleri sözcük türü olarak daha çok ünlemler içerisinde değerlendirilmektedir. Bilindiği gibi ünlemler daha çok heyecanları, korkuları endişeleri bildirmektedir. Bunun yanı sıra seslenme, çağırma işleviyle de kullanılabilir. Seslenme işleviyle kullanıldığında da kimi zaman duygu bildirebilmektedir. Duygular kimi zaman da seslenmeler sözlü iletişimde vurgu ve tonlamayla belirtilebilirken yazılı iletişimde bunu sağlayan noktalama işaretleridir. Seslenme sözlerinde kullanılan noktalama işaretleri ise ünlemlerde kullanılan ünlem işaretidir. Bunun yanı sıra virgül de seslenme sözlerinden sonra kullanılan noktalama işaretlerindedir. Delice (2012: 178-186) konuyla ilgili “Tek başına kullanılan ve ünlem tümlecini oluşturan seslenme ünlemlerinden sonra; ilgili olduğu cümlelerin sonunda da ünlem işareti konmalıdır; çünkü ünlem veya ünlem edatı öbeği içeren cümleler ünlem cümleleridir.” ifadelerini kullanmaktadır.

1.8. Türkçenin Genel Söz Varlığı İçinde Seslenme Sözleri

Gerek resmi konuşmalarda gerek günlük dilde yaş sınırlaması olmaksızın herkes seslenme sözlerini yaygın olarak kullanmaktadır. Seslenme sözlerinin niteliği kişilere, aradaki iletişime göre değişse de kullanımı daima mevcuttur. Seslenme sözü olarak kalıplaşmış, kimi topluluklar arasında yaygın olarak kullanılan seslenme sözleri vardır. Türkçe Sözlük'te (TS) bu sözler seslenme sözü veya hitap sözü şeklinde madde başı olmuştur. TS'de ve MBTS'de (Misalli Büyük Türkçe Sözlük) yer alan seslenme sözleri Doğru (2015) tarafından tespit edilmiştir.

Seslenme ifade eden sözlerden birkaçı şu şekildedir: a, ay, ey, hey, ya, yahu, be, bre (mere, more), ulan, hu, arkadaş, kardeşim, Türkan (Ergin, 1972: 330-356); a / e, ay / ey / iy, ayol, be, behey, bire / bre, hadi / haydi, hay / hey, ilahi, yahu (Hacıeminoğlu, 1984: 284-289); a, ay, ey, haydi, hey, ya, yahu, bre, ulan, hu, abe, bre, more, hadi, hadisene, lan, baba, beyefendi, arkadaş, hayda, ayol, emmi, vay, bak bak, dur!, çüşüş, hişşşt, kışt, oha, pisi pisi, deh, bili bili, kuçu kuçu (Korkmaz, 2003:174-179); A, amca, ana, arkadaşlar, arş / marş, ayol, bacaksız, baci, bay / bey, be, Beyababa, Birader, Bre / bire, Can, Cana, Çapkın, Dah / Deh, Dede, Delikanlı, Destur / desturun, Deyyus, Dikkat, Dur, Efendi / Efendim, Evlat, Ey, Fayrap, Fertik, Güzel, Hain, Hadi / hadisene / haydi / haydin / haydisene, Hey, Hişt / kışt / kişt, Hop, Hu, Kafir, Kardeş / Kardeşim / Kardeşlik, Kız, Köftehor, Kurban, Lala, Lan / ulan / ülen / la, Lebbeyk, Manyak,

Merhaba, Mersi, Mirim, Nine, Oğul, Ninni, Ole, Oşt, Peh peh, Pist, Puşt, Tanrım, Üstat, Ufaklık, Lo, Velet, Yakışıklı, Yenge (Delice, 2008:163-172).

1.9. Seslenme Sözlerinin Kullanım Alanları

Seslenme sözlerinin kullanım alanıyla ilgili herhangi bir sınırlama yoktur. İletişimin, karşılıklı etkileşimin bulunduğu her yerde gerek sözlü gerek yazılı olarak seslenme sözleri kullanılabilir. Yaşa, statüye, cinsiyete vb. bakılmaksızın herkes seslenme sözlerini kullanır. Seslenme, hitap eden ve hitap edilen arasında olduğu için nasıl ve ne şekilde gerçekleşeceği, bu şahısların kim olduğuna ve aralarındaki ilişkilerin nasıl olduğuna bağlı olarak ortaya çıkar. Burada şahıs sözüyle belli bir gruba mensup, bu grubun tipik üyesi olan temsilcisi kastedilmektedir. Büyüklerin küçüklerle; küçüklerin büyüklerle; anne babaların çocuklarla; çocukların anne ve babalarıyla olan ilişkisi, bu insan gruplarına mensup olan şahısların davranışlarında, düşüncelerinde ve duygularında olduğu gibi, konuşmalarında özellikle hitaplarında da görülmektedir (Kuçkartay, 1997: 257).

1.9.1. Kişi veya Gruba Seslenme

Kişiye seslenme farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Kişinin özel adı seslenme sözü olarak kullanılabilir. Kişi başka bir kişiye veya gruba seslenmek onlarla iletişime geçebilmek, dikkatlerini çekmek için seslenme sözlerini kullanılır. Seslenme biçimleri dikkati başka yerde, başka kişi veya kişilerde bulunan kişi veya kişilerin ilgisini iletene yöneltmesini sağlamak amacıyla kullanılır (Özezen, 2004: 2266). Muhataba ve bulunulan ortama göre kişinin seçtiği seslenme sözcüğü ve tonlaması değişebilir.

Seslenme sözleri kişinin özel isminin bilindiği veya bilinmediği durumlara göre Özezen (2004: 2266) tarafından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflanmaya göre seslenme biçimleri, seslenmek istediğimiz kişinin;

1. Özel ismini bildiğimiz ve bunu vurgulamak istediğimiz,
2. Özel ismini bildiğimiz ama bunu vurgulamak istemediğimiz,
3. Özel ismini bildiğimiz ama geçici olarak unuttuğumuz,
4. Özel ismini bildiğimiz ama tamamen unuttuğumuz,
5. Özel ismini bildiğimiz ama içtenliğimizi göstermek üzere geçici olarak kullanmadığımız,
6. Özel ismini bildiğimiz ama öfkemizin / kızgınlığımızın şiddetini göstermek üzere kullanmak istediğimiz,
7. Özel ismini bildiğimiz ama incelik endişesiyle doğrudan bu özel ismi kullanmak istemediğimiz,
8. Özel ismini bildiğimiz ama kayıtsızlığımızı (veya belki özgürlüğümüzü ve gücümüzü) göstermek istediğimiz,
9. Özel ismini bildiğimiz ama onu küçümsediğimizi, aşağıladığımızı hissettirmek istediğimiz,

10. Özel ismini bilmediğimiz ve öfkemizin / kızgınlığımızın şiddetini göstermek istediğimiz,
11. Özel ismini bilmediğimiz ve buna rağmen inceliğimizi belirtmek istediğimiz,
12. Özel ismini bilmediğimiz ama içtenliğimizi göstermek istediğimiz,
13. Özel ismini bilmediğimiz ama kayıtsızlığımızı (veya belki özgürlüğümüzü ve gücümüzü) göstermek istediğimiz,
14. Özel ismini bilmediğimiz ama onu küçümsediğimizi, aşağıladığımızı hissettirmek istediğimiz,
15. Özel ismini bilmediğimiz ama sahiplenme duygusunu göstermek istediğimiz durumlarda kullanılır.

1.9.2. Hayvanlara Seslenme

Hayvanları çağırmak için de seslenme sözleri kullanılabilir. Burada seslenme sözü bir kelime olabileceği gibi, ikileme, hayvanın kendi adı, yansıma kelime de olabilir.

Kuçu kuçu, Pisi pisi, Havhav, Miyav, Bili bili, Cıkçık, Mohmoh hayvanlara seslenmek için kullanılan ifadelerden yalnızca birkaçıdır.

1.9.3. Cansız Varlıklara Seslenme

Seslenme cansız bir varlığa da yapılabilir. Daşdemir'in (2014) de söylediği gibi burada kişileştirme sanatı ortaya çıkar. Cansız bir varlığa seslenmedeki amaç elbette ki geri bildirimde bulunmasını beklemek değildir. Özellikle şiiirlerde güzel söyleyiş için belki de yalnızlığın getirdiği konuşma ihtiyacından doğan psikolojiden seslenme eylemi cansız varlıklara da yöneltebilir. Bireyler yağmura, buluta, aynalara akla gelen veya gelmeyen bir sürü cansız varlığa seslenebilir. Bunun yanı sıra nadiren de olsa kayıp bir eşyayı bulmak için de eşyanın adıyla seslenme eylemi gerçekleştirilebilir. Burada amaç elbette cevap beklemek değildir. Anahtarını kaybetmiş birisi gayri ihtiyari nadir de olsa "Anahtar neredesin? Nerde bu anahtar?" şeklinde kendi kendine söylenebilmekte, seslenebilir.

1.9.4. İlahi Varlıklara Seslenme

Dualar inançların önemli bir bölümü oluşturmaktadır. Kişiler dua ederken mensubu oldukları dinin yaratıcısına seslenmektedir. Yalnızca yaratıcıya değil şeytanlara, meleklerle, doğaüstü varlıklara da seslenme sözleri kullanılmaktadır (Ey ruh!). Kişiler kendinden mevki olarak üstün olan kişilere karşı "siz" ifadesini kullanmaktadır. Burada göze çarpan bir durum söz konusudur. Kişiler Allah'a, Tanrı'ya veya mensubu oldukları dinin yaratıcısına dua ederken "sen" ifadesini kullanmakta ve ardından isteğini / dileğini istek kipiyle çekimlemektedir.

Tanrı'ya yalvarılarda, Tanrı'ya yönelik olarak "sen" seslenme biçiminin ve bunu pekiştirir bir yolla fiilin emir kipinin kullanılmasıdır. Buradaki "sen" in de tam tersine aradaki mesafeyi kapama, yakınlaşma ve yakınlaştırma işlevleri düşünülebilir (Özezen, 2004: 2271).

Diğer bir kullanım ise kutsal kitaplarda yer alan seslenme biçimleridir. *Ey Muhammed! Ey iman edenler!, Ey kafirler!, Ey Nebi!* Bunlardan yalnızca birkaçıdır. Bu konu üzerine pek çok makale ve kitap yazılmıştır. Bu çalışmada konuyla ilgili yalnızca birkaç örnek verilmiştir.

1.9.5. Kişinin Kendisine Seslenmesi

Kişinin bazı durumlarda kendi kendine seslendiği görülmektedir. Kendi kendine konuşmak deyimi de bunu doğrulamaktadır. Kişi kendisiyle konuşurken de kendine seslenebilir. Burada kendini ikinci şahıs olarak görme durumu vardır. Kendine seslenir ancak 2. tekil şahıs kullanılır. *Merve, ne yapıyorsun? Kendine gel!* örneğinde olduğu gibi.

Kişinin kendisine seslenmesinin görüldüğü başka bir alan ise şiirlerde karşımıza çıkan mahlaslardır. Burada da kişi bir nevi kendine seslenmiş olur ve kendisine sanki başka birinden bahsediyormuş gibi seslenir. Mahlaslar, kişinin gerçek adı olabileceği gibi daha çok asıl adının yerine kullanmayı tercih ettiği takma ad olur.

Ger huzûr itmek dilesen **ey Muhibbi** fârig ol
Var mıdur vahdet makamı gûşe-i uzlet gibi

Muhibbi

Yukarıdaki beyitte *ey Muhibbi* mahlasıyla Kanuni Sultan Süleyman kendisine seslenmekte ve bunu yaparken ikinci bir kişiyle konuşuyormuş gibi bir ifade kullanmaktadır.

Seslenme sözleri yukarıda maddeler hâlinde verilen kişi veya unsurlara karşı kullanılmaktadır. Seslenme sözleri pek çok amaçla kullanılır. Çağırarak, uyarmak, dikkat çekmek, harekete geçirmek, iletişimde olduğunu göstermek, statü göstermek, samimiyet / resmiyet, saygı göstermek, sevgi göstermek, nefret, küçük düşürmek, hakaret etmek gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Bu amaçlardan ilki çağırma"dır. Dikkati farklı yönde olan alıcının dikkatini seslenme sözlerini kullanarak çekeriz. Burada seslenme sözü kişinin özel adı olabileceği gibi ona verilmiş olan lakap, sevgi veya nefret bildiren bir ifade de olabilir.

1.10. Seslenme Sözlerini Oluşturan Yapılar

Seslenme sözlerini oluşturan yapılar üzerine en yetkin ve kapsamlı çalışma Özezen'e (2004: 2265-2276) aittir. Özezen, önceki çalışmaları da inceleyerek bir tasnif oluşturmuştur. Buna göre seslenme sözlerini oluşturan yapılar; *tek sözcüklük seslenme biçimleri, birleşik sözcüklerle seslenme biçimleri, söz öbekleriyle seslenme biçimleri, seslenme işlevli cümle biçimleri, karma biçimler* olmak üzere beş gruba ayrılmaktadır. Özezen'in yapmış olduğu tasnif aşağıda verilmiştir.

1. Tek Sözcüklük Seslenme Biçimleri:
  - 1.1. Yansıma Sesleriyle (=ünlemlerle) Seslenme Biçimleri
  - 1.2. Seslenilen Kişinin Özel İsmi'nin Kullanılmasıyla Ortaya Çıkan Seslenme Biçimleri

- 1.2.1. Özel İsmi Doğrudan Kullanılmasıyla
- 1.2.2. Özel İsmi Kırılmasıyla
- 1.3. Akralık İsimleriyle Seslenme Biçimleri
  - 1.3.1. Gerçek Akralığı Gösteren İsimlerle
  - 1.3.2. Sözde Akralığı Gösteren İsimler
- 1.4. Küçültme / Ululama -Sevgi Anlatan İsim veya Sıfatlarla Seslenme Biçimleri:
  - 1.4.1. +{lık} Ekli Sesleme Biçimleri
- 1.5. Cinsiyet Ayrımı Gösteren Sözcüklerle Seslenme Biçimleri
- 1.6. İkinci Kişi Zamiriyle Seslenme Biçimleri
- 1.7. Görev Anlatan Sözcüklerle Seslenme Biçimleri
2. Birleşik Sözcüklerle Seslenme Biçimleri
3. Sözcük Öbekleriyle Seslenme Biçimleri
  - 3.1. Unvan Öbekleri
  - 3.2. Birleşik İsimlerle
    - 3.2.1. Özel İsmi Gösteren Birleşik İsimlerle
  - 3.3. Ünlem Öbekleri
  - 3.4. İsim Tamlamalarıyla
  - 3.5. Sıfat Tamlamalarıyla
4. Seslenme İşlevli Cümle Biçimleri
5. Karma Biçimler

2. Bulgular

Türkiye Türkçesinden seslenme sözlerine dair verilerin tasnifinde Özezen'in (2004) yapmış olduğu tasnif dikkate alınmıştır. Ancak elde edilen bulgulara göre bu tasnifin kimi bölümleri genişletilmiş, değiştirilmiş veya çıkarılmıştır. Böylelikle teoriye katkı sağlanmıştır.

2.1. Sözcük ve Birleşik Sözcüklerle Yapılan Seslenmeler

2.1.1. Adlar ile Yapılan Seslenmeler

2.1.1.1.Özel Adlar

Varlıklar onları çağırarak istediğimiz adlarla anılırlar. Doğada var olan her şeyin bir adı bulunmaktadır. Bu adlandırma yansıma sözcükler, özel adlar, ünlemler, akralık adları gibi kollara ayrılmaktadır. Adlar, seslenmenin temelini oluşturmaktadır. İletişim ortamına çekilmek istenen alıcı çoğunlukla seslenme esnasında kişinin adını, lakabını, unvanını veya bunları bilmiyorsa ünlemleri kullanmaktadır. Seslenme sözlerinde kullanılan adlar birkaç alt başlığa ayrılabilir. Bunlar şu şekildedir:

2.1.1.1.1. Özel Adların Gerçek Kullanımı

Bir kişiye seslenirken yaygın olarak tercih edilen seslenme biçimi kişinin özel adının kullanılmasıdır. Özel adın bilinmediği veya bilindiği halde çeşitli sebeplerle kullanılmak istenmediği durumlarda seslenme sözünün niteliği değişecektir. Muhatap olunan kişinin ismi

biliniyorsa kişi onu iletişim ortamına çekmek için özel ismini kullanabilir. İsim hiçbir ek almadığı gibi sahipliği bildiren iyelik eklerini veya küçültme ekini de alabilmektedir.

ğússüm

ğússüm, çavış, şa'rā ört, ğapıyı ğurban, ğapıyı ört.

(KYA 36. 270-275)

osman

dörd yaşında beni kül_iddiñ *osman*

düve düve beni del_iddin *osman*

(KYA 17. 15-20)

Ayşen

şimdi sa'at kaçtır *Ayşen*?

(SMA 15. 45-50)

2.1.1.1.1. Özel Ad+{Im} (İyelik)

hatcem

“gel gel *hatcem* gel.”

(MYA I / 10 25-30)

2.1.1.1.1.2. Özel İsim +{Cık}

“*hatmacık*, suv içme keyip izi vā”

(MYA I / 58 25-30)

2.1.1.1.2. Özel Adların Sözde Kullanımı

Seslenme gerçekleştirilirken kişinin gerçek isminin bilinmediği durumlarda günlük hayatta yaygın olarak kullanılan kişi isimleri de kullanılabilir. Bu durumda özel adların sözde kullanımı durumu ortaya çıkmaktadır.

ayşe! fatme!

ayşe! fatme! ha güzel doldur bakalım hadi.

(EİA 28. 15-20)

2.1.1.1.3. Özel Adların Kırpılması

Seslenme sözleri özel adın kırılmasıyla da oluşturulabilmektedir. Özel adın kırılması seslenen kişi ile muhatap arasında bir samimiyetin olduğunu göstermektedir.

eşo<?

eşo dur hele Alāñı severseñ kekligi kim vurdu?

(MİA 101. 15-20)

İbram<İbrahim

Bunnar geli *İbram*, bëlebi mesele úar.

(SMA 21. 25-30)

İzo<İzzet

Dedi “*İzoİzo*, hele bir dışarı çıñ.”

(KYAM 24. 1-5)

2.1.1.2. Takma Adlar

Bireyler yakın gördükleri kişilere onların sevdikleri veya sevmedikleri özelliklerinden dolayı kendi adlarının dışında kendi buldukları yeni bir adla seslenirler. Bu adlara takma ad denir. Takma adlar da seslenme sözü olarak kullanılan adlar arasında yer almaktadır.

gariP

ğurban olan *gariP* ğal bizim ellerde.

(AOA A6.17. 50-55)

Hızır

hızır, misâfir alıñ mı, dimiş.

(KYA 19. 25-30)

Keío

keío, bu şanı gôtüreceksin çapana teslim, ideceksin.

(KYA 55. 100-105)

2.1.1.3. Akrabalık Adları

Ülkemizde akrabalık ilişkileri bireyler arasında önemli bir yere sahiptir. Akrabalık ilişkilerinin kuvvetli olduğu bölgelerde de akrabalığa ilişkin terminoloji oldukça geniştir. Türkçede de akrabalık adları yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Bu adlar aynı zamanda seslenme sözü olarak da kullanılmaktadır. Akrabalık adlarının seslenme biçiminde kullanılması iki şekilde görülmektedir: Akrabalık adlarının gerçek kullanımı ve sözde kullanımı. Bir birey öz akrabasına akrabalık adıyla seslenebildiği gibi akrabası olmayan ancak kendisini akrabası kadar yakın gördüğü kimselere yine akrabalık adlarıyla seslenebilmektedir. Her durumda da akrabalık adı eksiz bir biçimde kullanılabildiği gibi iyelik eki ve küçültme ekiyle birlikte kullanılabilmektedir.

2.1.1.3.1. Akrabalık Adlarının Gerçek Kullanımı**ammioğlu**

cebine haşlığ ederim
al gôtür beni *ammioğlu*

(MİA 11b 45-50)

enişde

didim *enişde* bayırın ardına ibekin bu da geçer bir ğún

(KYA 53. 25-30)

ıaynata

gel baıalım *ıaynata*.

(EİA 18. 1-5)

2.1.1.3.1.1. Akrabalık Adlarının Gerçek Kullanımı +{Im} (İyelik)**enişdem**

al *enişdem* bene
ben ablamdan gözelim

(MYA I / 71) 10-15)

2.1.1.3.1.2. Akrabalık Adlarının Gerçek Kullanımı +{Cık}+{Im} (İyelik)**bobacıım**

bobacıım deya sen dey bir pâdişâsın.

(EİA 9. 30-35)

2.1.1.3.2. Akrabalık Adlarının Sözde Kullanımı

emmi

hep böyle kil mi satan *emmi*?

(KYA 13. 30-35)

ğardaş

ğardaş gözün aydın gelin gelifdi.

(KYAM 89. 55-60)

oğul

oğul sen bu delucayı satmaz mısın?

(SMA 17. 10-15)

2.1.1.3.2.1. Akrabalık Adlarının Sözde Kullanımı + {Im} (İyelik)

dayım ben bir güzel gördüm

aslı ermèni ermèni

(AOA B2.17 1-5)

2.1.1.4. Küçültme / Ululama / Sevgi Adları

Sevgi, küçültme, ululama sözleri de seslenme sözü olarak kullanılmaktadır. Seslenmede kişinin ismi bilinse de bilinmese de sevgi sözleri küçültme, ululama adları kullanılmaktadır. Burada seslenme sözü muhatabın yaşına, mevkisine, yakınlık derecesine vb. göre değişecektir. Etnik yapı da bu değişikliklere sebep olan etmenlerden biridir. Nitekim Özezen (2004: 2265-2276) “Son yıllarda gençler arasında sözde bir sevgi ve içtenlik göstergesi olan hayvan, manyak, sapık vb. kullanımlar da yaygınlaşmıştır.” sözleriyle değişik toplum normlarının da seslenme sözlerindeki etkilerine değinmiştir.

arhadaş

heç osanmazlardı, *arhadaş*.

(AOA A1.06 15-20)

aşh

“*aşh*, sen eereşşahlı aşhısañ bize bir şiyir söyle.”

(AOA A8.06. 15-20)

gönül

ağla ağla gülme *gönül*.

(ÇÇYA 13.131)

2.1.1.4.1. Küçültme / Ululama / Sevgi Adları+{Im} (İyelik)

karibim

gitme *karibim* gitme para vereyim

ölünce saba *karibim* kölen olayım

(EİA 25f. 375-380)

2.1.1.4.2. Küçültme / Ululama / Sevgi Adları+{Cık} +{Im} (İyelik)

guzucuğum

tez gel *guzucuğum* tez gel

anan bacıñ *ğarayasda*

(AOA B2.05 15-20)

2.1.1.5. Azarlama / Küçümseme / Hakaret / Küfür Adları

Sevgi sözlerinin olduğu kadar azarlama, küçümseme, hakaret sözleri de seslenme sözü olarak kullanılmaktadır. Burada da duygu ön plana çıkmaktadır. Muhataba karşı duyulan olumsuz bir tutum seslenme sözünün niteliğini etkilemektedir. Bu sözlerin seslenme sözü olarak kullanılmasında dikkat edilmesi gereken husus azarlama, küçümseme, hakaret, küfür adlarının son yıllarda sevgiyi ifade etmek için de kullanılıyor olmasıdır.

ğancık

“gèt *ğancı*! Benim ğardaşımı ben bilirim.”

(AOA B3.14 35-40)

müsevir

“*müsevir* alñ mı?” dëyoru.

(MYA I / 7 30-35)

2.1.1.6. Cinsiyet Ayrımı Gösteren Adlarla

Cinsiyet bildiren sözcükler hem kadın hem de erkek için seslenme sözü olarak yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Cinsiyet bildiren pek çok sözcük vardır. Aşağıda örneklendirilen sözcüklerin dışında cinsiyet ayrımı gösteren sözcükler de vardır. Bazı akrabalık bildiren sözcükler bunlardandır. Ör: *dayı* sözcüğü erkekliği ifade ederken *hala* sözcüğü dişilliği ifade eder. Bu gibi sözcüklere burada yer verilmemiştir. Akrabalık adları ayrı bir başlık olarak ele alınmıştır.

2.1.1.6.1. Dişillik Adları

avrat

“*avrat* ben ihtear ediceim” dër.

(AOA A1.13 10-15)

hatun

“*hatun* seniñ ğocañ ne zaman verecek bizim parayı?”

(AOA A4.04 20-25)

ğarı

“*ğarı*, ben bir ğaşıl yuduzdum.”

(KYAM 2. 5-10)

2.1.1.6.2. Erillik Adları

herif

“*herif* olmaz. Bunnar ağa, ayıpdır.”

(KYAM 2. 5-10)

ölän

ölu bana didi ki

çal başına ğazanı *ölän*

ölän boynuma dolan

(KYA 11. 5-10)

2.1.1.7. Unvan, Meslek ve Uğraş Adları

'azalar

'*azalar*, muhtar bizi gôtürdi.

(ÇÇYA 8.17)

babayigit

aslını soran *babayigit*, kızını verem babayigit.

(ÇÇYA 13.178)

davulçu

vur *davulcu* davulu, davulu

vur *zurnacı* zurnayı, zurnayı.

(KYA 58. 80-90)

2.1.1.7.1. Unvan, Meslek ve Uğraş Adları+{Im} (İyelik)**avcım**

dilsiz destan viridi

uyan *avcım* avıñ geldi.

(KYA 44. 15-20)

2.1.1.8. Tabiat Unsuru Olan Adlar

Bireyler seslenme sözlerini yalnızca kişilere yönelik olarak kullanmamışlardır. Kendilerini sadece küçük bir parçası olarak gördükleri tabiat unsurlarına da bir dönüt almayı beklemeden seslenmişlerdir. Tabiat unsurlarına seslenme daha çok şiirlerde görülmektedir.

dünyā

zal_ölur üs demin eyledin *dünyā*.

(KYA 36. 145-150)

felek

behen ne kaçtın úar *felek*.

(SMA 14. 175-180)

gún

gún gel, *gún* gel

gır atına biñ gel.

(KYA 55. 240-245)

2.1.1.9. Hayvan Adları

Hayvanlara seslenme yaygın olarak görülen bir durumdur. Ancak bu seslenme onlara verilen adlarla değil de hayvanların çıkardıkları sesleri taklit yoluyla gerçekleşmektedir. Burada ise şiirin bir parçası olarak bizzat hayvana verilen adla seslenme görülmektedir.

goyunum

yemini vèrdim

suyuñu verdim

meleme *goyunum*

ālaTdiñ beni.

(AOA B2.15. 5-10)

2.1.1.10. Mekân Adları**saray**

bulamadım yapan usdasın

saray senden yol_ılderim.

(KYA 50. 70-75)

2.1.1.11. Şehir / Ülke Adları**Almanya**

hacı hoca yoĥdur evinden çıĥdı
 çoĥ kóyleri hocasız ĥoduñ *Almanya*

(KYA 30. 10-20)

Erzincan, Erzincan

Erzincan, Erzincan verem_olasıñ.

(KYA 41. 5-10)

Ėırşehir

hasretiñ baĥrımda derin *Ėırşehir*
 hasretiñ baĥrımda derin *Ėırşehir*

(KYA 7. 1-5)

2.1.1.12. Bir Şehre Mensupluk Bilinen Adlar**Adanalı**

ĥafil ĥomañ *Adanalı*
 uç ĥardaşı bir mezere

(AOA A5.04. 15-20)

2.1.1.13. Kavim / Millet Adları**Arab**

kólen_olam *arab* gel incidme beni.

(KYA 50. 140-145)

2.1.1.14. Topluluk Adları**ceme'et**

“*ceme'et* ben bu ĥışıyí ehli sünnet velceme'et mezhebinden bilirem. Sizler nasıl bilírsíníz?”

2.1.2. Sıfat**işsegsiz**

ürenin de bayĥuş ĥuşuulusuñ
 beni dā başında ĥoyduñ *işsegsiz*.

(KYA 17. 45-50)

ķór

ķór, sen söle diyo.

(KYA 21. 55-60)

yaradan

dergehiñe nahal varayım ĥara yüz_üle
 sen yaratdıñ yardım eyle *yaradan*.

(MYA II / 9. 90-95)

2.1.3. Adıllar**2.1.3.1. Tekil Adıllar****sen**

“*sen* şoruya ĥeT otur.” demiş.

(AOA A1.03 35-40)

2.1.3.2. Çoğul Adıllar**siz***siz* dedim ne yapıyorsunuz?

(AMA 4. 85-90)

2.1.4. Ünlemler**2.1.4.1. Duygu, Heyecan vs. Belirten Ünlemler**

Doğada bulunan birçok ses bizim için önem taşımaktadır. Bireyler bu önemi fark ederek duydukları sesleri yazıya geçirmiş ve yansıma sözcükler oluşmuştur. Buna dayanarak dildeki sözcüklerin türetilmesiyle ilgili tartışmalardan birisi de bilindiği gibi yansıma sözcüklerle ilgili olmaktadır. Pek çok sözcük yansımalarından oluşmuştur. Bunların içerisinde seslenme sözleri de bulunmaktadır. Kimi zaman seslenme gerçekleştirilirken bu sözlerden faydalanılır.

abo!*“abo!* evel biz bişey vardı. ben sizi vèrem duru baķem.

(MYA I / 76. 15-20)

hayt!*hayt!* demiş kaltak, adam kızan doğuru mu?

(EİA 24. 80-85)

hulā!*hulā!* yandı yandı yandı.

(AOA A6.06. 155-160)

2.2. Sözcük Öbekleriyle Yapılan Seslenmeler**2.2.1. Ünlem Öbekleri****2.2.1.1. Ünlem + Ad / Akralalık Adı****aḥ** **metin***aḥ* *metin* gözümü yummadan sabaḥ, ışıldı.

(KYA 31. 5-10)

hey **ķumşular***hey* *ķumşular*, altı yüz senelik köyü bırakırız.

(EİA 47. 20-25)

2.2.1.2. Ünlem Ad / Akralalık Adı+{Im} (İyelik) / +Cağızım / +Cım**mara** **ķızanım**ne annadayım *mara* *ķızanım*.

(EİA 9. 1-5)

2.2.1.3. Ünlem + Sıfat / Lakap**ēy** **edebsüz***ēy* *edebsüz*, sen diy *ķoca* bi *şāhın* anasi olasin.

(ÇÇYA 9.102)

ey **iki dinli**hele meramın bu muydu *ey* *iki dinli*

(AYA 7. 205-210)

ğız deli

“ğız *deli*, bacıñı nere goyarık.”

(AOA B4.07. 1-5)

2.2.1.4. Ünlem + Birleşik Sözcük**ya ādemi sefiyullah**

“ya *ādemi sefiyullah*, dön sanğa nazar eyle.”

(KYAM 44. 25-30)

yā Nufaleyisalam

“yā *Nufaleyisalam*. Ben senin anğazığ çekiyim.”

(KYAM 44. 115-120)

yā resūr allahım

yā *resūr allahım* bunnar çarpışıyo.

(KYA 55. 45-50)

2.2.1.5. Ünlem + Unvan**a ūelle hecım**

a *ūelle hecım*, o, ben ëleliñnen gëttım.

(SMA 28. 30-35)

yō hacı

“yō *hacı* sen delimiñ ben çokları bulsam teslim ëTcen.”

(MYA I / 5. 15-20)

2.2.1.6. Ünlem + Ad Öbeği**ah benim yavrularım**

ah *benim yavrularım*, nasıl çekeriz biz çileyi.

(EİA 145-150)

āh firansızın sūvarileri

tev bahtım ki *āh firansızın sūvarileri* kóy içinde geziy.

(ÇÇYA 5.7)

2.2.1.7. Ünlem + Sıfat Öbeği**ey biz feggir adam, ey ğerib adam**

ey *biz feggir adam*, ey *ğerib adam*.

(EA 79. 20-25)

ey on ikinci firga

“ey *on ikinci firga*. siz alışmışız ermeni talanına amu bu ne urusa benziyir, ne ermeniye ne ingilise.”

(KYAM 4. 5-10)

ey ğaħbe feleg

ney idi ğarezin ey *ğaħbe feleg*
dilerim mevıadan hayırlı dileg

(KYA 52. 95-105)

2.2.1.8. Ünlem + Unvan Öbeği**ey ismail çavuş**

ey *ismail çavuş* ğırğ gün tamamdır.

(KYAM 17. 45-50)

ya méyrem bacı

duyduñ mu ya *méyrem bacı*

atını da öldürmüşler, der.

(AOA A6.06. 50-55)

yav ismayil beg

yav ismayil beg işin içinde iş var dedim.

(ÇÇYA 16.13)

2.2.2. Unvan (Meslek, Uğraş) Öbekleri**2.2.2.1. Kişi Adı+Unvan Veya Akrabalık Adı****abdi çavuş**

abdi çavuş, â ne vereceg deyin düşünme.

(KYA 55. 110-115)

Ahmet Bey

“*Ahmet Bey*, aħmleyin kimse yemeg yapmasın ben yapacağam.”

(SMA 9. 20-25)

dursun dayı

dursun dayı, bizim burda turşu bek çoħ olur.

(KYA 13. 5-10)

2.2.2.2. Meslek Adı+Unvan**bezirğan hoca**

saña diyon saña *bezirğan hoca*

ne ğúnüzüm ğúnüz ne gicem gice

(KYA 44. 40-45)

doħtor beg

doħtor beg bu benim nedir yanı benim derdim nedir?

(SMA 31. 100-105)

hakim beg

hakim beg vallahi veriem, almir.

(EA 70. 70-75)

2.2.2.3. Unvan + Meslek Adı**çifci baba**

geliler, “salam aleyküm. *çifci baba*.”

(KYAM 1. 10-15)

2.2.2.4. Sıfat + Unvan Öbeği**beynamaziñ beyi tevik efendi**

dükğanı siñer de cumāyı ğilmaz

beynamaziñ beyi tevik efendi

(KYA 17. 70-75)

2.2.3. Ad Öbekleri**alman işçileri**

şuñu söyleyeyim vatandaş size

alman işçileri ğızmayıñ bize.

(KYA 30. 25-30)

bezirğan başı

aleykümü selam *bezirğan başı*.

(KYAM 1. 40-45)

eşşölu eşşeğiiñ damadı

eşşölu eşşeğiiñ damadı deyinince ya gendi gızını assın.

(AMA 16. 15-20)

2.2.4. Birleşik Ad Öbeleri

Bey Börek

hadi *Bey Börek* diyelar.

(AYA 7. 90-95)

seyid aḥmed

şimdi *seyid aḥmed* siz hêç kıymalı yaptız.

(SMA 23. 240-245)

şeh memmed

şeh memmed eşidiñ mi?

(MİA 98. 5-10)

2.2.5. Sıfat Öbekleri

aslan ağam

sengê deli *aslan ağam*

idara gonağun yaslı

(AOA A1.22. 75-80)

çakır ayşem

çakır ayşem gözlerinden akar gannar.

(AMA 18. 30-35)

utanmaz herifler

tü *utanmaz herifler*; dört tene götü poḥlı gaúurun önünden gaşdıız.

(EA 115. 95-100)

2.2.6. Tekrar Öbekleri

âlo âlo!

zurzunadan mênî ârir. *âlo âlo!*ne var dedim.

(KYAM 87. 1-5)

Bala Beğ, Bala Beğ

“*Bala Beğ, Bala Beğ*, senin emceğın efenim araba vurdi.”

(KYAM 3. 25-30)

bire hele, bire hele

“*bire hele, bire hele!* bu neci?”

(AOA B2.15. 75-80)

2.2.7. Pekiştirme Öbekleri

seni doñuscuḳ

“*seni doñuscuḳ* dünden geldiñ bana bildiklik vémüyóduñ.” dedi.

(AOA B3.14. 40-45)

seni hınzırın kızı seni

seni hınzırın kızı seni dēyi.

(EİA 11. 50-55)

2.2.7.2. Ad + Pekiştirme

eşşek supası seni

*eşşek supası seni!*ulan ben seniñ başıyıñ belâsı mıyım ölüm?

(AOA A4.02. 120-125)

2.3. Tümcelerle Yapılan Seslenmeler

aha baḳ

aha baḳ kim var çarşıda?

(ÇÇYA 17.34)

ē, hindi baḥ

ē, hindi baḥ, ğızı istiyollar da ōlanı yeriollar.

(KYA 24. 70-75)

gel burya

seslendi nişannısını: *gel burya*, dedi.

(EA 83. 10-15)

2.4. Karma Biçimlerle Yapılan Seslenmeler**2.4.1. Ünlem+Ad+Ünlem****ah oğlum ah**

“*ah oğlum ah*. bilen bilir de bilmiyen bi dutam mercimek sanır!”

(AOA A3.16. 55-60)

yav arkadeşim yav

yav arkadeşim yav.

(AMA 12. 200-205)

2.4.2. Unvan Öbeği+Ünlem**ismayil beg yav**

ismayil beg yav dedi.

(ÇÇYA 16.26)

2.4.3. Unvan + Birleşik Ad Öbeği**adana belediye başkanı selahaTdin çolaḥ**

adana belediye başkanı selahaTdin çolaḥ

goyun giTdi görmedin mi

(AOA A1.20. 25-40)

başbakan süleyman demir

başbakan süleyman demir

goyun giTdi görmedin mi

(AOA A1.20. 25-40)

ğozan belediye başkanı mıtafa azgın

ğozan belediye başkanı mıtafa azgın

goyun giTdi görmedin mi

(AOA A1.20. 25-40)

2.4.4. Ad + Ünlem**yavrım ya**

ē çektimiz çileler haddin aşdı *yavrım ya*, hōrelim?

(KYA 16. 5-10)

suhí bro

suhí bro, o ūefat eden diyi ki.

(SMA 265-270)

yavrım ya

ē çektimiz çileler haddin aşdı *yavrım ya*, hōrelim?

(KYA 16. 5-10)

2.4.5. Unvan + Ünlem**efendim hā**

onnan sonā *efendim hā* geldim.

(ÇÇYA 33.10)

2.5. Kalıp Sözlerle Yapılan Seslenmeler

Kalıp sözler bireylerin bazı özel anlarda kullandıkları kalıplaşmış sözlerdir. Biriyle karşılaşıldığında veya vedalaşırken; doğumlarda ve birinin ölümünün ardından; sabah, öğle ve akşam vakitlerinde, bu ve bunlar gibi pek çok zamanda veya durumda kullanılan sözlerdir. Birine seslenme için kullanılan kalıp sözler de vardır. Türkiye Türkçesi ağızlarında seslenme sözü olarak kullanılan kalıp sözler oldukça fazladır.

canciger he gurban

e ne istiyiñ? *canciger he gurban.*

(MİA 110-15-20)

imdād

imdād beni ğurtaran yoğ mu.

(KYA 55. 165-170)

nenni nenni bebek

bey babası gelir şamdan

nenni nenni bebek

(MİA 15. 5-10)

2.6. Satıcı Sözleriyle Yapılan Seslenmeler

Satıcılar sattıkları ürünlerin adlarıyla seslenme gerçekleştirebilmektedir. Domates, patates şeklinde bağırarak bir satıcı sattığı ürünün adını kullanarak alıcının dikkatini çekmeye çalışmaktadır.

süüüt Úaaar süüüt

bu süt mağamnan çağrılırdı. *süüütÚaaarsüüüt.* “şu şekilde. *ĸaaalaylaaandı ğurnam süüüt.*”

(SMA 19. 55-60)

Yooğurt alan paraanan

Yooğurt alan paraanan

Yooğurt alan paraanan

Yooğurt alan paraanan

(SMA 19. 60-65)

2.7. Kendine Seslenme

Bireylerin kimi zaman yalnızlık duygusundan kimi ya zaman kendilerine öfkelendiklerinde kimi zaman ise büyük bir başarı elde ettiklerinde ve bu gibi durumlarda kendilerine seslendikleri görülmektedir. Bunun haricinde ise kendine seslenme şiirlerde karşılaşılan bir durumdur. Şair şiirin mahlas kısmında kendine seslenebilmektedir.

şükrüm

şükrüm bu sözlerde nedir murādıñ?

(KYA 66. 80-85)

3. Sonuç

Seslenme sözleri üzerine birkaç çalışma bulunmasına rağmen Türkiye Türkçesi ağızlarında seslenme sözleri üzerine herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Bu çalışma ile dört ana ağız gurubundan elde edilen verilerden hareketle Türkiye Türkçesi ağızlarında seslenme sözleriyle ilgili bir tasnif oluşturulmuştur. Bu tasnif seslenme sözlerinin yapısal çözümlemesinin tasnifidir.

Daha önce Özezen (2004: 2265-2276) tarafından yapılan tasnif eldeki bulgularla geliştirilmiştir. Bulgulardan çıkardığımız tasnifi, Özezen'in tasnifiyle karşılaştırmalı olarak şöyle verebiliriz.

1. Özezen'in tasnifi 5 ana alt başlıktan (tek sözcüklük seslenme biçimleri, birleşik sözcüklerle seslenme biçimleri, sözcük öbekleriyle seslenme biçimleri, seslenme işlevli cümle biçimleri, karma biçimler) oluşurken bizim tasnifimiz 7 ana alt başlıktan (sözcük ve birleşik sözcüklerle yapılan seslenmeler, sözcük öbekleriyle yapılan seslenmeler, tümcelerle yapılan seslenmeler karma biçimlerle yapılan seslenmeler, kalıp sözlerle yapılan seslenmeler, satıcı sözleriyle yapılan seslenmeler ve kendine seslenme) oluşmaktadır. Bizim tasnifimizde *kalıp sözler, satıcı sözleri ve kendine seslenme* ile yapılan seslenmeler Özezen'in tasnifinde olmayan başlıklardır.

2. Özezen'in tek sözcükle yapılan seslenmeleri 7 alt başlıkta (ünlem, özel ad, akrabalık adı, küçültme adları, cinsiyet adları, zamir ve görev adları ile yapılan seslenmeler) verilirken bizim tasnifimizde sözcük ve birleşik sözcük türleri birleştirilerek 4 alt başlıkta (adlar, sıfatlar, adıllar ve ünlemler) verilmiştir. Ancak her bir başlık daha ayrıntılı alt başlıklara ayrılmıştır. Ör. Adlar ile yapılan seslenmeler ayrıntılı şekilde (özel adlar, takma adlar, akrabalık adları, küçültme adları, azarlama adları, cinsiyet adları, unvan (meslek, uğraş) adları, tabiat unsuru olan adlar, hayvan adları, mekân adları, şehir / ülke adları, şehre mensupluk adları, kavim / millet adları ve topluluk adları) toplam 14 alt başlıkta işlenmiştir.

3. Özezen'in tasnifinde sözlük öbekleriyle yapılan seslenme biçimleri 5 alt başlıkta (unvan öbekleri, birleşik isim, ünlem öbekleri, isim tamlamaları ve sıfat tamlamaları) verilirken bizim tasnifimizde 8 alt başlık (ünlem öbekleri, unvan öbekleri, ad öbekleri, birleşik ad öbekleri, sıfat öbekleri, tekrar öbekleri ve pekiştirme öbekleri) vardır. Bunlardan ünlem öbekleri 9 alt başlıkta, unvan öbekleri 4 alt başlıkta ve pekiştirme öbekleri 2 alt başlıkta işlenmiştir.

4. Özezen'in tasnifinde karma biçimler için herhangi bir alt başlık verilmezken bizim tasnifimizde 3 alt başlık verilmiştir. Böylece kendi içinde bir düzenlemeye gidilmiştir.

5. Çalışmamızda özel adlar gerçek kullanımında 43, küçültme / ululama / sevgi adlarında 43, unvan / meslek / uğraş adlarında 42, akrabalık adlarının gerçek kullanımında 37, ünlemlerde 36, akrabalık adlarının sözde kullanımında 27, cinsiyet ayrımı gösteren adlarda 12, özel adların kırılmasında 7, takma adlarda 5, adillarda 5, tabiat unsuru olan adlarda 4, sıfatlarda 4, şehir / ülke adlarında 3, kavim / millet adlarında 3, azarlama / küçümseme / hakaret / küfür adlarında 2, özel adların sözde kullanımında, hayvan adlarında, mekân adlarında, bir şehre mensupluk bildiren adlarda, topluluk adlarında ise 1'er örnek tespit edilmiştir.

6. Ünlem öbeklerinin seslenme sözü olarak kullanılmasında 176, unvan (meslek, uğraş) öbeklerinde 69, sıfat öbeklerinde 49, tekrar öbeklerinde 22, ad öbeklerinde 17, birleşik ad öbeklerinde 5, pekiştirme öbeklerinde ise 3 örnek tespit edilmiştir.

7. Tümcelerle yapılan seslenmelerde 49 örnek tespit edilmişken, karma biçimlerde 13, kalıp sözlerde 10, satıcı sözlerinde ve kendine seslenmede ise 2'şer örnek mevcuttur.

Kaynaklar

- AKTAN, B. (2009). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*. Ankara.
- ALYILMAZ, C. (1999). Ünlemlerin Seslenmeleri Kuvvetlendirici İşlevleri. Ankara: *Türk Gramerinin Sorunları II*.
- ALYILMAZ, S. (2015). Türkçenin Söz Diziminde Seslenmeler ve Seslenme Öbekleri. Erzurum: *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 54, 31-50.
- BOZ, E. (2006). *Afyonkarahisar Merkez Ağzı*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- DAŞDEMİR, M. (2014). *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal-İşlevsel Söz Dizimi*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- DELİCE, H. İ. (2012). *Sözcük Türleri*. Sivas: Asitan Yayınları.
- DELİCE H. İ. (2008). *Türkçe Sözdizimi*. İstanbul.
- DEMİR, N. (2006). *Trabzon ve Yöresi Ağzları*. Gazi Kitabevi, Ankara: Gazi Kitabevi.
- DİNAR, T. (2014). *Türkiye Türkçesi ve Türkmen Türkçesinde Cümle Dışı Unsur*, ISPARTA: Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- DOĞRU, F. (2015). Seslenme Sözcükleri ve Genel Türkçe Sözlüklerdeki Görünümü. (*Yayımlanmamış Bildiri*). İstanbul: *II. Uluslararası Sözlükbilimi Sempozyumu, 3-4 Kasım*.
- ERGİN, M. (1972). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Minnitoğlu Yayınları.
- GENCAN, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜNŞEN, A. (2000). *Kırşehir ve Yöresi Ağzları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLSEREN, C. (2000). *Malatya İli Ağzları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- HACIEMİNOĞLU, N. (1984). *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- KALAY, E. (1998). *Edirne İli Ağzları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- KARAAĞAÇ, G. (2009). *Türkçenin Söz Dizimi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- KARAHAN, L. (2004). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KORKMAZ, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KUÇKARTAY, İ. (1997). *Özbeklerde Hitap Kültürü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÖZÇELİK, S. ve ERTEN M. (2005). *Türkiye Türkçesi Dilbilgisi*. Diyarbakır.
- ÖZÇELİK, S. ve BOZ, E. (2001) *Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖZÇELİK, S. ve BOZ, E. (2009). *Siverek Merkez Ağzı*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- ÖZEZEN, M. Y. (2004). Türkiye Türkçesi Konuşma Dilinde Seslenme Biçimleri Üzerine Gözlemler Genel Sınıflama. Ankara: *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*
- ÖZKAN İ. E. (1994). *Ardanuç ve Yöresi Ağzıları*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- ÖZMEN, M. (2013). *Türkçenin Sözdizimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- ÜSTÜNOVA, K. (2010). *Dil Bilgisi Sorunları*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- YILDIRIM, F. (2006). *Adana ve Osmaniye İlleri Ağzıları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- <http://www.tdk.gov.tr>, 2 Mayıs 2016.

Taranan Eser Kısaltmaları

AMA	: Afyonkarahisar Merkez Ağzı
AOA	: Adana ve Osmaniye İlleri Ağzıları
AYA	: Ardanuç ve Yöresi Ağzıları
ÇÇYA	: Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı
EA	: Erzurum İli Ağzıları
EİA	: Edirne İli Ağzıları
KİA	: Kars İli Ağzıları
KYA	: Kırşehir ve Yöresi Ağzılar
MİA	: Malatya İli Ağzıları
MYA	: Muğla ve Yöresi Ağzıları
SMA	: Siverek Merkez Ağzı
TYA	: Trabzon ve Yöresi Ağzıları